

Øyvin Kleven

Bruk av kreftundersøkelsen PSA blant menn i alderen 50 til 65 år

Notater

Forord

Statistisk sentralbyrå (SSB) foretok sommeren 1999 en undersøkelse om bruk av og kjennskap til PSA (prostatakrefstest). Utvalget besto av menn mellom 50-65 år i Akershus, Oslo og Trondheim. Seksjon for intervjuundersøkelser (SSB) stod for undersøkelsen, som ble gjennomført på oppdrag fra Den Norske Kreftforening. Kontaktperson ved Kreftforeningen var professor Dr. med. Sophie D. Fosså.

Ved seksjon for intervjuundersøkelser i SSB var Øyvind Kleven og Irene Øyanger planleggere for prosjektet. Thore Nafstad-Bakke var ansvarlig for utvalgstrekkningen. Grete Korsvoll var intervjukontakt. Rune Steffensen laget EDB-programmet og foretok den endelige filetbleringen. Berit Svanøe-Hafstad distribuerte EDB-programmet til intervjuerne. Ibrahim M. Shaikh sto for pakking og utsendelse av IO-brev. Silje Fekjær hjalp til med å påføre telefonnummer. Stein Opdahl fungerte som rådgiver. En takk også til Bengt O. Lagerstrøm for konstruktive bidrag til delen om utvalgsskjevhet.

Innhold

Forord	1
Innhold.....	2
Tabeller.....	2
Figurer	2
1. Bakgrunn og formål.....	3
2. Utvalg	3
3. Innsamlingsmetode: Telefonintervju	4
4. Feltperiode.....	4
5. Frafall	5
6. Avgang	6
7. Utvalgsskjevhet	6
7.1 Utvalgsskjevhet som følge av avgang.....	7
7.2 Utvalgsskjevhet som følge av frafall.....	7
8. Utvalgsvarians	9
9. EDB-assistert intervjuing, innsamlingsfeil og bearbeidingsfeil	10

Tabeller

Tabell 1: Nøkkeltall.....	3
Tabell 2: Utvalg fordelt på område og aldersgrupper.....	4
Tabell 3: Frafall etter årsak	5
Tabell 4: Avgang etter årsak.....	6
Tabell 5: Prosentdifferansen mellom utvalgene etter område	6
Tabell 6: Prosentdifferansen mellom telefonutvalget og bruttoutvalget etter alder innenfor område.....	7
Tabell 7: Prosentdifferansen mellom nettoutvalget og bruttoutvalget etter alder innenfor område.....	8
Tabell 8: Kjikvadrat og p-verdi for avgangene og frafallet	8
Tabell 9: Forventet standardavvik for observerte prosentandeler ved ulike utvalgsstørrelser.....	9

Figurer

Figur 1: Svarinnngang for nettoutvalget	5
---	---

Vedlegg:

- Informasjonsbrev til respondenter
- Instruks til intervjuere
- Spørrekjema

1. Bakgrunn og formål

Formålet med undersøkelsen var å kartlegge menns bevissthet om - og bruk av kreftundersøkelsen PSA (Prostata spesifikt antigen). PSA er en test menn kan ta for å finne ut om de er disponert for prostatakreft. Den Norske Kreftforening ønsker å finne ut en rekke forhold vedrørende denne testen.

Målgruppen for undersøkelsen er menn mellom 50-65 år. Dette fordi det kun er menn som er utsatt for prostatakreft, og det er i denne aldersgruppen prostatakreft er mest utbredt. Kreftforeningen skal senere foreta en omfattende undersøkelse av PSA, de vil da kalle folk inn til tester på sentralsykehusene i Akershus, Oslo og Trondheim. De var derfor interessert i å få utarbeidet statistikk over bruk og bevissthet om PSA i disse tre områdene.

Tabell 1: Nøkkeltall

	Antall	Prosent	
Personer trukket ut i første trinn (opprinnelig utvalg)	1294		
Personer trukket ut for intervju (telefonutvalg)	1100	100,0	
Avgang	86	7,8	
Bruttoutvalg	1014	100,0	
Nettoutvalg (personer det er oppnådd intervju med)	870	85,8	
Frafall	144	14,2	100,0
Viktigste årsaker til frafall:			
Ønsker ikke å delta	68		47,2
Ikke truffet	42		29,2

2. Utvalg

Gruppen vi ønsket å kartlegge var menn i alderen 60-65 år i Akershus, Oslo og Trondheim. Av hensyn til kostnadene var det ikke aktuelt å oppsøke respondentene. Målgruppen ble derfor avgrenset til dem som kunne nås på telefon.

Utvalget er trukket i to trinn. Først ble det trukket ut 1294 personer fra det sentrale personregisteret, med lik fordeling på de tre områdene og proporsjonal treksannsynlighet innen områdene. I trinn to ble det trukket 1100 personer som kunne nås på telefon; 374 i Akershus, 386 i Trondheim, og 340 i Oslo.¹ Fordelingen mellom fylkene fremkom ved at vi beholdt alle personene vi fant telefonnummer på i Oslo og Trondheim og tilpasset utvalget i Akershus slik at telefonutvalget besto av 1100 personer.

Utvalget er trukket med den målsetting å fremskaffe et statistisk materiale med minimum 200 personer innenfor hvert stratum. Vi trakk derfor et relativt stort utvalg for å forsikre oss om at nettoutvalget ble stort nok til å kunne beregne statistisk signifikante forskjeller.

¹ I kommunene Fet, Nittedal, Lørenskog, Oppegård, Rælingen, Skedsmo, Ski og Ås.

Tabell 2: Utvalg fordelt på områder og aldersgrupper

	Opprinnelig utvalg		Telefonutvalg		Bruttoutvalg		Nettoutvalg	
	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent
I alt	1294	100,0	1100	100,0	1014	100,0	870	100,0
Akershus	434	33,5	374	34,0	349	34,4	301	34,6
50-53	155	12,0	122	11,1	114	11,2	93	10,7
54-57	121	9,4	106	9,6	100	9,9	82	9,4
58-61	86	6,6	81	7,4	77	7,6	70	8,0
62-65	72	5,6	65	5,9	58	5,7	56	6,4
Oslo	430	33,2	340	30,9	307	30,3	258	29,7
50-53	141	10,9	112	10,2	101	10,0	92	10,6
54-57	126	9,7	97	8,8	90	8,9	73	8,4
58-61	89	6,9	67	6,1	61	6,0	47	5,4
62-65	74	5,7	64	5,8	55	5,4	46	5,3
Trondheim	430	33,2	386	35,1	358	35,3	311	35,7
50-53	149	11,5	128	11,6	117	11,5	100	11,5
54-57	128	9,9	116	10,5	111	10,9	95	10,9
58-61	88	6,8	80	7,3	73	7,2	64	7,4
62-65	65	5,0	62	5,6	57	5,6	52	6,0

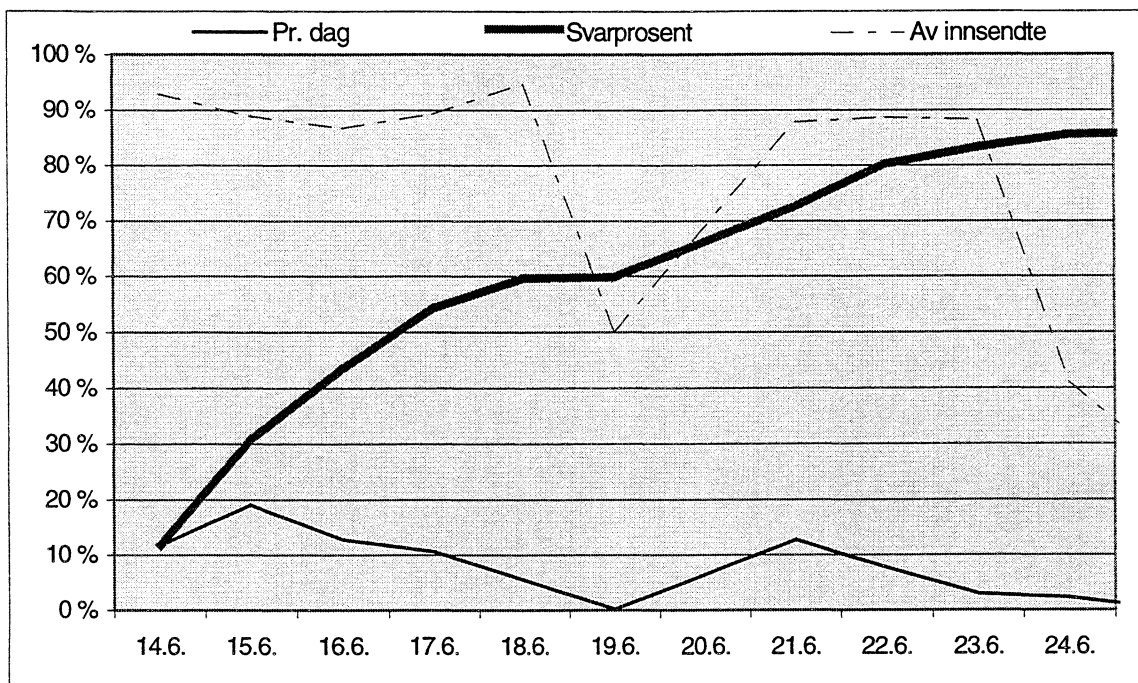
3. Innsamlingsmetode: Telefonintervju

Undersøkelsen er gjennomført ved intervju over telefon. Intervjuet inneholdt ikke spørsmål av en karakter som gjorde det nødvendig å foreta besøksintervju. Spørsmålene er stilt ved EDB-assistert intervjuing. Det blir gjort nærmere rede for denne teknikken nedenfor.

4. Feltperiode

Intervjuene ble foretatt i perioden 14. juni - 24. juni. Av hensyn til kostnadene ble feltperioden avsluttet da vi hadde oppnådd intervju med over 200 personer innenfor hvert område, og vi var sikre på at vi hadde en god aldersfordeling.

Figur 1 viser hvordan svarprosenten utviklet seg i løpet av intervjuperioden. Den tykke heltrukne grafen viser hvordan svarprosenten av det totale utvalget utviklet seg. Den stiplede grafen viser svarprosenten blant den delen av utvalget som intervjuerne er ferdige med å behandle. Den smale heltrukne grafen viser svarinngangen per dag.

Figur 1: Svarinnngang for nettoutvalget

5. Frafall

Av de 1100 personene som ble trukket ut til undersøkelsen er 1014 kontaktet for intervju. Disse 1014 utgjør bruttoutvalget. Av disse oppnådde vi intervju med 870. Dette utgjør nettoutvalget, vi fikk dermed en svarprosent på 85,8 %. 144 personer, 14,2 % av bruttoutvalget oppnådde vi av ulike grunner ikke svar fra. I denne undersøkelsen er det ikke foretatt spesiell oppfølging av frafallet, Dette er en rimelig forklaring på hvorfor frafallet øker betydelig mot slutten av undersøkelsen (jf Figur 1).

Tabell 3: Frafall etter årsak

Frafall	Antall personer	Prosent av frafall	Prosent av bruttoutvalg
Frafall i alt	144	100,0	14,2
Ønsker ikke å delta	68	47,2	6,7
Forhindret fra å delta	12	8,3	1,2
Ikke oppnådd kontakt	42	29,2	4,1
Andre grunner til å ikke delta	22	15,3	2,2

Den største andelen av frafallet faller i kategoriene 'ønsker ikke å delta' og 'ikke oppnådd kontakt'. Nesten syv prosent av bruttoutvalget nektet av ulike grunner å være med. Fire prosent av bruttoutvalget lykkes ikke intervjuerne å komme i kontakt med. De resterende tre prosent, av et frafall på fjorten prosent, var enten forhindret fra å delta eller faller i kategorien 'andre grunner til å ikke delta'.

6. Avgang

Med avgang menes vanligvis den andelen av utvalget (som er trukket ut for intervju) som faller utenfor populasjonen. I denne undersøkelsen er avganger også den delen av utvalget det ikke var forsøkt oppnådd kontakt med da undersøkelsen ble avsluttet. Siden undersøkelsen ble stoppet før intervjuerne hadde vært i kontakt med hele utvalget ble andelen avganger større i denne undersøkelsen enn det som er vanlig i SSBs intervjuundersøkelser.

Tabell 4: Avgang etter årsak

Avgang	Antall personer	Prosent av avgang	Prosent av utvalg
Avgang i alt	86	100,0	7,8
Død	2	2,3	0,2
Sendt tilbake	84	97,7	7,6

7. Utvalgsskjevhet

Frafall og avgang fører til utvalgsskjevhet når fordelingen av et bestemt kjennemerke er annerledes blant dem som svarte, enn blant dem som ble forsøkt intervjuet. Utvalgsskjevhet i forhold til ett kjennemerke medfører ikke nødvendigvis at nettoutvalget er skjevt i forhold til andre kjennemerker. På den annen side gir godt samsvar mellom fordelingene i netto- og bruttoutvalget for ett eller flere kjennemerker, ingen garanti for at utvalget ikke er skjevt for andre kjennemerker.

Vi kan også snakke om utvalgsskjevhet når fordelingen av et bestemt kjennemerke er annerledes i utvalget enn i populasjonen som undersøkelsen omfatter. Slik utvalgsskjevhet kan oppstå i utvalgstrekkningen, hvor tilfeldigheter kan føre til at fordelingen av enkelte kjennemerker i utvalget ikke er helt lik fordelingen i populasjonen (utvalgsvarians).

I denne undersøkelsen kan utvalgsskjevhet også oppstå i forbindelse med at vi bare intervjuet personer som kunne nåes på telefon. Personer som bor i hustander uten telefon, og personer med hemmelig telefonnummer, kommer dermed ikke med i utvalget. Det kan gi underrepresentasjon for noen kjennemerker. Variansen mellom det opprinnelige utvalget og telefonutvalget er derfor ikke tilfeldig. Men siden vi har avgrenset målgruppen til dem som kunne nåes på telefon, er denne variansen ikke nødvendigvis relevant. Telefonutvalget ble ikke trukket med lik treksannsynlighet, men ble tilpasset etter andre kriterier. Et interessant forhold er at andelen vi fant telefonnummer på, er vesentlig mindre i Oslo enn Akershus og Trondheim (se tabell 5).

Tabell 5: Prosentdifferansen mellom utvalgene etter område. Tabellen viser hvordan prosentandelen av utvalget varierer innenfor område ved sammenlikning av to utvalg.

Område	Prosentdifferansen mellom telefonutvalget og det opprinnelige utvalget	Prosentdifferansen mellom bruttoutvalget og telefonutvalget	Prosentdifferansen mellom nettoutvalget og bruttoutvalget
Akershus	0,5	0,4	0,2
Oslo	-2,3	-0,6	-0,6
Trondheim	1,9	0,2	0,4
SUM	0	0	0

7.1 Utvalgsskjevhet som følge av avgang

Det forhold at undersøkelsen ble stoppet før alle personene i telefonutvalget ble kontaktet kan også gjøre nettoutvalget skjevt. Andelen avganger, som skyldes dette, skal imidlertid være tilfeldig. Siden telefonutvalget ble behandlet som ett utvalg skal det være tilfeldig hvilke personer som ikke ble kontaktet. I tabell 6 har vi beregnet prosentdifferansen mellom telefonutvalget og bruttoutvalget i hvert område etter alder. Tabell 6 viser at differansen er ubetydelig. Tabell 5, hvor vi har beregnet differansen mellom disse utvalgene etter område, viser også at denne andelen er tilnærmet tilfeldig fordelt.

Tabell 6: Prosentdifferansen mellom telefonutvalget og bruttoutvalget etter alder innenfor område.

Alder	Område	Akershus	Oslo	Trondheim
50		-0,3	0,1	0,0
51		0,1	0,2	-0,8
52		0,3	-0,3	0,7
53		-0,1	-0,1	-0,4
54		-0,5	-0,2	0,7
55		0,6	0,4	-0,2
56		0,0	0,6	0,2
57		0,2	0,0	0,2
58		-0,2	-0,1	-0,2
59		0,4	0,6	-0,1
60		-0,2	0,5	-0,1
61		0,4	-0,9	0,1
62		-0,4	-0,2	0,3
63		-0,3	-0,4	-0,5
64		-0,1	-0,1	0,3
65		0,1	-0,2	-0,3
	Sum	0	0	0

For å teste hvorvidt denne variansen er tilfeldig foretok vi en kjikvadrattest av avgangene etter alder og område.² Testen ga et kjikvadrat på 1,82, se tabell 8. Vi kan dermed slutte at fordelingen av avgangene etter kjennemerkene alder og område er tilfeldig med et signifikansnivå på 1 prosent.³

7.2 Utvalgsskjevhet som følge av frafall

I vurderingen av utvalgsskjevhet bør en knytte størst oppmerksomhet til avvikene mellom nettoutvalget og bruttoutvalget. Avvikene mellom det opprinnelige utvalget og populasjonen skyldes tilfeldig utvalgsvarians, og en kan forvente at de personene som trekkes ut i hver befolkningsgruppe ikke skiller seg systematisk fra de som ikke trekkes ut. Dersom en ønsker å presentere data for et tverrsnitt av det norske folk, vil grupper som er underrepresentert i utvalget veie for lite i de samlede resultatene. Innenfor hver gruppe vil personene som er trukket ut likevel være representative for sin gruppe. Slike skjevheter er erfaringsmessig små, og vi vil derfor ikke gå nærmere inn på dette. I sammenlikninger mellom nettoutvalget og bruttoutvalget har man i tillegg en risiko for at de

² Kjikvadrattesten krever at cirka 4/5 av rutene i tabellen har en forventet verdi på minimum 5 (de observerte verdiene kan imidlertid være lavere). For å tilfredsstille dette kravet slo vi sammen verdier på aldersvariabelen. Vi reduserte verdiene fra 16 til 4 med intervallene: 50-53, 54-57, 58-61 og 62-65. Se for øvrig tabell 2.

³ Kjikvadrattesten tilsier at med 6 frihetsgrader og et signifikansnivå på 1% er en fordeling statistisk uavhengig hvis verdien av kjikvadratet for fordelingen er under 12,6. Frihetsgradene til en fordeling kan beregnes ved formelen: $((n-1)(m-1))$, der n og m står for antall verdier for hver av variablene.

personene i en befolkningsgruppe som faktisk har deltatt, skiller seg systematisk fra de personene som ikke har deltatt.

Tabell 4 viser at forskjellen mellom bruttoutvalget og nettoutvalget er på under 1 prosent mellom områdene. I tabell 7 har vi beregnet differansen mellom nettoutvalget og bruttoutvalget etter alder innenfor områdene. Tabell 7 viser at denne differansen er ubetydelig. Tallene varierer mellom 0 og 1,4 prosent

Tabell 7: Prosentdifferansen mellom nettoutvalget og bruttoutvalget etter alder innenfor område.

Alder	Område	Akershus	Oslo	Trondheim
50		-0,1	1,3	0,2
51		-1,1	-0,3	0,4
52		-1,0	1,4	-0,1
53		0,4	0,4	-1,0
54		0,1	-0,9	0,0
55		-0,6	-0,3	-0,1
56		-0,1	0,1	-0,6
57		-0,9	0,0	0,3
58		0,4	-0,9	-0,2
59		0,3	-0,4	-0,1
60		0,2	0,3	0,5
61		0,2	-0,5	0,1
62		0,6	-0,1	0,0
63		0,5	0,5	0,3
64		0,5	-0,1	0,1
65		0,4	-0,4	0,4
	Sum	0	0	0

For å teste hvorvidt frafallet skyldes tilfeldigheter foretok vi en kjikvadrattest av frafallet langs kjennmerkene alder og område (se for øvrig fotnote 2 og 3). I tabell 8 ser vi at denne testen ga et kjikvadrat på 11,9. Vi kan dermed slutte at fordelingen av frafallet etter alder og område er tilfeldig med et signifikansnivå på 1 %.

Forskjellene mellom brutto- og nettoutvalg er små i forhold til kjennmerkene område og alder, og vil i de fleste sammenhenger ikke ha betydning for resultatet. Hvis temaet en studerer har en særlig sterk sammenheng med kjennetegn som er skjevt fordelt i utvalget, kan det likevel ha en viss effekt.

Tabell 8: Kjikvadrat og p-verdi for avgangene og frafallet

	Avgang	Frafall
Kjikvadrat (X^2)	1,882	11,931
P-verdi (prob)	0,935	0,064
Frihetsgrader (df)	6	6

8. Utvalgsvarians

Fordi resultatene bygger på opplysninger om et utvalg av den befolkningen som undersøkelsen dekker, er det knyttet en viss usikkerhet til dem. Denne usikkerheten kalles utvalgsvarians. I og med at utvalget er trukket etter reglene for tilfeldig trekking, er det mulig å beregne hvor stor utvalgsvariansen kan ventes å bli.

Et hyppig brukt mål på usikkerheten i resultatet for et kjennemerke, er standardavviket til den observerte verdien av dette kjennemerket. Størrelsen på dette standardavviket avhenger av tallet på observasjoner i utvalget, måten utvalget er trukket på og av fordelingen til det aktuelle kjennemerket i befolkningen. Fordelingen i befolkningen kjenner vi ikke, men det er mulig å anslå standardavviket i utvalgsfordelingen ved hjelp av observasjonene i utvalget.

Det er ikke foretatt egne beregninger av slike anslag for denne undersøkelsen. Tabell 9 viser likevel tilnærmet størrelse på standardavviket for observerte prosentandeler ved ulike utvalgsstørrelser. Av tabell 9 går det fram at usikkerheten øker når antall observasjoner minker og når prosenttallet nærmer seg 50.

Tabell 9. Forventet standardavvik for observerte prosentandeler ved ulike utvalgsstørrelser

Antall observasjoner	5/95	10/90	15/85	20/80	25/75	30/70	35/65	40/60	50/50
25	4,4	6,1	7,3	8,2	8,8	9,4	9,7	10,0	10,2
50	3,1	4,3	5,1	5,7	6,2	6,5	6,8	7,0	7,1
100	2,2	3,0	3,6	4,0	4,4	4,6	4,8	4,9	5,0
200	1,5	2,1	2,5	2,8	3,1	3,2	3,4	3,5	3,5
300	1,3	1,7	2,1	2,3	2,5	2,7	2,8	2,8	2,9
500	1,0	1,3	1,6	1,8	1,9	2,1	2,1	2,2	2,2
870	0,7	1,0	1,2	1,4	1,5	1,6	1,6	1,7	1,7
1000	0,7	0,9	1,1	1,3	1,4	1,4	1,5	1,5	1,6
1200	0,6	0,9	1,0	1,2	1,3	1,3	1,4	1,4	1,4

Ved hjelp av standardavviket er det mulig å beregne et intervall som med en bestemt sannsynlighet inneholder den sanne verdi av en beregnet størrelse (den verdien vi ville ha fått dersom vi hadde foretatt en totaltelling i stedet for en utvalgsundersøkelse). Slike intervaller kalles konfidensintervaller hvis de er konstruert på en bestemt måte: La M være den beregnede størrelsen og S være et anslag for standardavviket til M . Konfidensintervallet med grensene $(M-2S)$ og $(M+2S)$, vil med omtrent 95 prosent sannsynlighet inneholde den sanne verdien.

Følgende eksempel illustrerer hvordan en kan bruke tabell 9 for å finne konfidensintervaller: Anslaget på standardavviket til et observert prosenttall på 70 er 1,6 når antall observasjoner er 870. Konfidensintervallet for den sanne verdi får grensene $70 \pm 2 \times 1,6$. Det vil si at intervallet som strekker seg fra 66,8 til 73,2 prosent med 95 prosent sannsynlighet inneholder den tallstørrelsen en ville fått om hele befolkningen hadde vært med i undersøkelsen.

Konfidensintervall kan konstrueres for ulike sikkerhetsnivå. Et konfidensintervall med grensene $(M+S)$ og $(M-S)$ vil med 68 prosent sannsynlighet inneholde populasjonens sanne verdi. Et konfidensintervall med grensene $(M+2,6S)$ og $(M-2,6S)$ vil med 99 prosent sannsynlighet inneholde populasjonens sanne verdi.

Ofte er det ønskelig å sammenlikne prosenttall for flere grupper. Når to usikre tall sammenliknes, vil usikkerheten på forskjellen mellom dem vanligvis bli større enn usikkerheten knyttet til hvert enkelt tall. Standardavviket til forskjeller mellom to prosenttall er lik kvadratroten av summen av kvadratene

av standardavvikene til enkelttallene. Når en har anslag for standardavviket til slike forskjeller, kan en konstruere konfidensintervall for den sanne verdi på samme måte som beskrevet ovenfor.

9. EDB-assistert intervjuing, innsamlingsfeil og bearbeidingsfeil

I enhver undersøkelse, både i totaltelling og utvalgsundersøkelser, vil det forekomme svar som er feil. Feilene kan oppstå både i forbindelse med innsamlingen og under bearbeidningen.

Datainnsamlingen i denne undersøkelsen foregikk ved hjelp av pc-er. Intervjuerne ringte opp respondentene, leste opp spørsmålene fra dataskjermen og registrerte svarene direkte på maskinen. En fordel med EDB-assistert intervjuing er at en øker mulighetene for å tilpasse spørsmålene i overensstemmelse med respondentens situasjon og svar på tidligere spørsmål, i forhold til det som er mulig ved bruk av papirskjema. Videre gir EDB-assistert intervjuing mulighet for direkte kontroll av svarkonsistens mellom ulike spørsmål. For hvert spørsmål er det lagt inn grenser for gyldige verdier. I tillegg er det bygget inn et omfattende feilmeldingssystem dersom intervjueren taster inn et svar som er inkonsistent i forhold til tidligere svar.

Alle disse sidene ved EDB-assistert intervjuing fører til økt datakvalitet. Innsamlingsfeil som skyldes intervjuerens feilregistreringer, blir langt mindre enn ved bruk av papirskjema. Vi unngår registrering av ugyldige verdier og vi oppnår et redusert frafall på enkeltspørsmål ved at mulighetene for hoppfeil reduseres.

EDB-assistert intervjuing hindrer likevel ikke alle feil. Redusert datakvalitet kan for eksempel være et resultat av dårlig formulerte spørsmål, eller at det er dårlig samsvar mellom spørsmål og svaralternativer

Innsamlingsfeil kan også komme av at intervjupersonen avgir feil svar. Det kan skyldes vansker med å huske forhold tilbake i tiden. Det kan også skyldes misforståelser av spørsmål. Når det blir spurt om forhold som folk erfaringsmessig finner kompliserte, må en regne med å få en del feilaktige svar.

Bearbeidingsfeil er avvik mellom den verdien som registreres inn og den verdien som til slutt rapporteres ut. Gjennom ulike kontroller har man søkt å finne feil og rette dem opp.

Statistiske resultater vil i de fleste tilfeller påvirkes forholdsvis lite av både innsamlingsfeil og bearbeidingsfeil. Virkningen av feil kan likevel være av betydning i noen tilfeller. Det gjelder særlig hvis feilen er systematisk, dvs at den samme feilen gjøres relativt ofte. En tenker seg at feil som ikke er systematiske trekker like mye i hver retning, og at de derfor har svært liten effekt.

Instruks

Orientering for intervjuere

Produktnr. 107-0

Bruk av kreftundersøkelser blant menn mellom 50-65 år

1. INNLEDNING.....	2
2. GENERELL INSTRUKS.....	2
2.1 Utvalg.....	2
2.2 Innsamlingsmetode: telefonintervju.....	2
2.3 Innsamlingsperiode.....	2
2.4 Tid til forberedelse.....	2
2.5 Registerkobling: utdanning.....	2
2.6 Rask anonymisering.....	3
2.7 Første kontakt med IO og innledningstekst.....	3
2.8 Frafall og avgang.....	3
3. OVERSIKT OVER MULIGE PROBLEMATISKE SPØRSMÅL.....	4

Kontaktpersoner

Intervjuerkontakt:	Grete Korsvoll	(22 86 46 96)
IT-ansvarlig:	Rune Steffensen	(22 86 48 38)
Planlegger:	Øyvind Kleven	(22 86 46 61)

1. INNLEDNING

Hensikten med undersøkelsen er å kartlegge menns bevissthet om - og bruk av kreftundersøkelsen PSA (Prostata spesifikt antigen). PSA er en test menn kan ta for å finne ut om de er disponert for prostatakreft. Den Norske Kreftforening, som er oppdragsgiver, ønsker å finne ut en rekke forhold rundt denne testen. Derfor stiller vi spørsmål om:

- IO har hørt om testen, for å finne ut hvor stor andel som har hørt om testen
- IO vet hva legene tester for ved å benytte testen
- IO har vært hos legen det siste året og tatt en blodprøve
- IO i forbindelse med denne blodprøven har tatt en PSA test
- hvis IO har tatt en PSA test, hvorfor testen ble tatt
- hvis IO har tatt en PSA test, resultatet av PSA testen
- hvis IO har tatt en PSA test, hva IO fikk høre om oppfølging

Datamaterialet vil bli bearbeidet og analysert av Den Norske Kreftforening. Vi gir dem en anonymisert datafil. Etter at dataene er frigitt vil også andre vil få tilgang til en anonymisert datafil gjennom Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste. Navn, adresse og personnummer fjernes fra filen før vi gir den fra oss.

2. GENERELL INSTRUKS

2.1 Utvalg

Utvalget består av 1100 menn mellom 50-65 år, trukket fra folkeregisteret. Årsaken til at utvalget består av menn i disse aldersgruppene er at det er disse som er mest utsatt for prostatakreft. Utvalget er trukket i tre geografiske områder: Oslo, Trondheim og utvalgte kommuner i Akershus; disse er Oppegård, Ski, Ås, Lørenskog, Rælingen, Skedsmo, Fet og Nittedal.

2.2 Innsamlingsmetode: telefonintervju

IO skal intervjues på telefon. Intervjuet skal normalt ikke overstige 5 minutter. For personer som ikke har tatt blodprøve det siste året og aldri tatt PSA test vil intervjuet bli enda kortere. De fleste IO vil sannsynligvis havne i den siste kategorien.

2.3 Innsamlingsperiode

Datainnsamlingen foregår i tiden 14. juni - 25. juni. Det blir ikke satt av tid til oppfølging ut over dette. Det er derfor viktig at alle setter i gang den 14 juni.

2.4 Tid til forberedelse

Det er satt av en halv time til lesing av instruks og prøveintervjuing. Godtgjøring påføres av kontoret.

2.5 Registerkobling: utdanning

For å få intervjuet kortere kobler vi på IOs utdanning fra utdanningsregisteret, istedenfor å spørre om det. Det er kun utdanning som påkobles.

2.6 Rask anonymisering

Alle navn, personnummer og adresser vil bli fjernet fra datamaterialet når innsamlingen er avsluttet. Og senest innen 6 måneder.

2.7 Første kontakt med IO og innledningstekst

På skjermen vil dere få opp ett forslag til innledningstekst:

Mitt navn er XX jeg ringer fra Statistisk sentralbyrå, er det mulig å få snakke med XX?. Vi har sendt deg et brev om at du er trukket ut til å delta i en undersøkelse, som utføres på oppdrag fra Den Norske Kreftforening. Har du mottatt det? Intervjuet tar ikke mer enn fem minutter. Har du mulighet til å svare på spørsmålene nå? (- eller passer det kanskje bedre en annen gang?).

Selv om det skulle komme et spørsmål som ikke passer så godt for deg, så ber vi deg svare så godt du kan. Alle svar du gir blir selvfølgelig behandlet konfidensielt. Statistisk sentralbyrå vil aldri formidle opplysninger som kan vise hva en enkelt person har svart, og du kan når som helst trekke deg fra undersøkelsen.

Dere kan selvfølgelig lage deres egen vri. Men pass på at meningsinnholdet i hele teksten kommer med.

Siden vi skal måle IOs bevissthet om PSA, er det meget viktig at dere **ikke nevner PSA eller prostatakreft i innledningen**. Se for øvrig side 4, spm 1.

2.8 Frafall og avgang

Her er kodene som gjelder under frafall, avgang og overføringer:

Frafalls- og avgangsårsaker (alternativ 3 i Innled):

- 11 - IO har ikke tid nå
- 12 - IO ønsker ikke å delta
- 13 - IO deltar ikke av prinsipp
- 14 - Andre nekter for IO

- 21 - Kortvarig sykdom
- 22 - Langvarig sykdom/svekkelse
- 23 - Sykdom/dødsfall i IOs familie, annen uforutsett hendelse
- 24 - Språkproblemer

- 31 - Midlertidig fravær på grunn av skolegang/arbeid
- 32 - Midlertidig fravær på grunn av ferie e.l.
- 34 - Finner ikke telefon på IO
- 35 - IO er ikke å treffe av andre årsaker (spesifiser)
- 41 - Andre frafallsgrunner.

Avgang (alternativ 4 i Innled):

- 51 - IO død
- 52 - Bosatt i utlandet i minst 6 md.
- 53 - Bosatt på institusjon

Overføring (alternativ 2 i Innled):

- 61 - Kjenner IO
- 62 - Intervjuer har kapasitetsproblemer, er syk eller lignende.

3. Oversikt over mulige problematiske spørsmål

Vet ikke og husker ikke

Vær restriktiv med å bruke kategoriene vet ikke og husker ikke. Folk svarer av og til at de ikke vet eller ikke husker hvis de ikke vil svare. Gi alltid IO tid til å komme med et annet svar. Når IO likevel svarer vet ikke eller husker ikke - tast AltGr8.

FylkSjek og NytFylke - Hvilket fylke IO bor

Vi skal gi resultater fra undersøkelsen på fylkesnivå. Derfor er det viktig å få bekreftet hvilket fylke IO bor i. Hvis IO ikke lenger bor i det samme fylket som da registeret sist ble oppdatert, registrer hvilket fylke IO nå bor i. IO skal fortsatt intervjues selv om han har flyttet til et nytt fylke. Hvis det går klart frem av telefonnummeret eller på annen måte at IO fortsatt bor i fylket han ble trukket ut fra, trenger dere selvfølgelig ikke å stille spørsmålet.

Spm 1

Her er vi ute etter om IO har hørt om PSA-testen. IO skal bare svare ja eller nei. Hvis IO spør om hva PSA er, skal dere ikke opplyse om dette før dere har fått svar på spm 1 og spm 2.

Spm 2

Dette spørsmålet stiller vi for å teste om de IO som svarer ja på spm 1 i realiteten vet hva en PSA test er.

Spm 6

Dette spørsmålet får kun de IO som ikke har tatt en blodprøve det siste året. Vi er ute etter å måle hvorvidt disse IOene noensinne har tatt en PSA test.

Spm 7

Formålet med dette spørsmålet er å kartlegge hvorvidt det var legen som anbefalte å ta testen eller om IO tok testen på eget initiativ.

Spm 9 tall

Vær klar over at mange IO sannsynligvis ikke husker den eksakte verdien på testen. PSA uttrykkes i en verdi mellom 0,0 og 9. De IO som ikke er i stand til å gi et tall, kan svare på spørsmål 9 intrv. isteden.

Lykke til med intervjuingen !

Oslo, Juni 1999

Saksbehandler: Øyvind Kleven, tlf: 800 83028 (grønt nummer)

Seksjon for intervjuundersøkelser

Bruk av kreftundersøkelser blant menn mellom 50-65 år

I løpet av den nærmeste tiden vil en intervjuer fra Statistisk sentralbyrå kontakte deg i forbindelse med en kartlegging av menns bruk av kreftundersøkelser. **Intervjuet tar normalt ca. 5 minutter og foregår på telefon.** Denne kartleggingen er en del av et større prosjekt som har til hensikt å forebygge kreft, og utføres på oppdrag fra Den Norske Kreftforening.

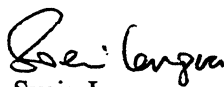
Undersøkelsen omfatter 1100 personer trukket tilfeldig blant menn mellom 50-65 år i Oslo, Trondheim og Akershus. Det er frivillig å delta, men for at vi skal få gode resultater er det viktig at de som er trukket ut blir med. **Vi kan ikke erstatte deg med en annen.** Og det er like viktig å få svar fra alle, uansett om en har foretatt en kreftundersøkelse eller ikke. For å gjøre intervjuet kortere og for å få best mulig utbytte av svarene vi får, vil vi også hente inn enkelte opplysninger om utdanning fra registre som finnes i Statistisk sentralbyrå. De ansvarlige i Kreftforeningen får kun resultatene fra undersøkelsen i form av statistikk fra Statistisk sentralbyrå, og vil aldri kunne føre opplysningene tilbake til enkeltpersoner.

Undersøkelsen er godkjent av Datatilsynet og personopplysninger vil bli behandlet etter lovbestemte regler. **Intervjuerne og alle andre som arbeider i Statistisk sentralbyrå har taushetsplikt.** Vi vil aldri offentliggjøre eller videreformidle opplysninger om hva den enkelte har svart. Den som ringer, kan fortelle deg hvordan du får bekreftet at vedkommende arbeider for Statistisk sentralbyrå.

Ring gratis på tlf.nr. 800 83028 hvis du vil vite mer om undersøkelsen.

Vi håper du vil svare - da teller du med!

Med vennlig hilsen

Svein Longva
adm. direktør

Stein Opdahl
fung. seksjonssjef

Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway

Oslo, juni 1999

Sakshandsamar: Øyvind Kleven, tlf: 800 83028 (grønt nummer)

Seksjon for intervjuundersøkingar

Kongens gt. 6
P.b. 8131 Dep.
N-0033 Oslo
Tel.: +47-22 86 45 00
Fax: +47-22 86 49 73

Postgiro/ Postal account:
0801 5053004

Bankgiro/ Bank account:
8200 01 32450

Bruk av kreftundersøkingar blant menn mellom 50-65 år

I løpet av den næraste tida vil ein intervjuar frå Statistisk sentralbyrå kontakte deg i samband med ei kartlegging av menns bruk av kreftundersøkingar. **Intervjuet tar normalt ca. 5 minuttar og foregår på telefon.** Denne kartlegginga er ein del av eit større prosjekt som har til hensikt å førebyggje kreft, og blir utført på oppdrag frå Den Norske Kreftforening.

Undersøkinga omfattar 1100 personar som er tilfeldig trekte blant menn mellom 50-65 år i Oslo, Trondheim og Akershus. Det er frivillig å delta, men for at vi skal få gode resultat er det viktig at dei som er trekte ut, blir med. **Vi kan ikkje erstatte deg med ein annan.** Det er like viktig å få svar frå alle, uansett om ein har teke ei kreftundersøking eller ikkje. For å gjere intervjuet kortare og for å få best mogleg utbyte av svara vi får, vil vi òg hente inn enkelte opplysningar om utdanning frå Statistisk sentralbyrå sine register. Den Norske Kreftforening får berre resultatane frå undersøkinga i form av statistikk frå Statistisk sentralbyrå, og vil aldri kunne føre opplysningane tilbake til enkeltpersonar.

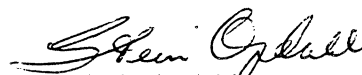
Undersøkinga er godkjend av Datatilsynet og personopplysningar vil bli handsama etter lovbestemte reglar. **Intervjuarane og alle andre som arbeider i Statistisk sentralbyrå har teieplikt.** Vi vil aldri offentleggjere eller gje vidare opplysningar om kva den enkelte har svart. Intervjuaren som ringjer deg, kan fortelje deg korleis du får stadfesta at vedkommande arbeider for Statistisk sentralbyrå.

Ring oss gratis på tlf.nr. 800 83028 om du vil vite meir om undersøkinga.

Vi håpar du vil svare - då tel du med!

Med venleg helsing

Svein Longva
adm. direktør

Stein Opdahl
fung. seksjonssjef

Telefonintervju: Bruk av kreftundersøkelser i den mannlige befolkningen.

Mitt navn er XX jeg ringer fra Statistisk sentralbyrå, er det mulig å få snakke med XX?. Vi har sendt deg et brev om at du er trukket ut til å delta i en undersøkelse, som utføres på oppdrag fra Den Norske Kreftforening. Har du mottatt det? Intervjuet tar ikke mer enn fem minutter. Har du mulighet til å svare på spørsmålene nå? (- eller passer det kanskje bedre en annen gang?).

Selv om det skulle komme et spørsmål som ikke passer så godt for deg, så ber vi deg svare så godt du kan. Alle svar du gir blir selvfølgelig behandlet konfidensielt. Statistisk sentralbyrå vil aldri formidle opplysninger som kan vise hva en enkelt person har svart, og du kan når som helst trekke deg fra undersøkelsen.

FylkSjek I registeret som vi trakk deg ut til å delta i undersøkelsen fra, stod det oppført at du bodde i XX fylke. Bor du fortsatt i dette fylket?

JA ⇒ 1
NEI ⇒ NytFylke

NytFylke Hvilket fylke bor du i nå?

HER SKRIVER MASKINEN EN LISTE OVER FYLKER

1. Har du hørt om en blodprøve som heter PSA, som benyttes for å oppdage kreft tidlig.
JA ⇒ 2
NEI ⇒ 3
VET IKKE ⇒ 3

2. Kan du nevne hvilken krefttype man tester for ved å ta en PSA test?
PROSTATA CANCER
ANNET
VET IKKE

3. Har du hatt en legeundersøkelse av privat lege, bedriftslege, annen lege, uansett årsak i løpet av det siste året?
JA ⇒ 4
NEI ⇒ 6

4. Ble det i forbindelse med en av legeundersøkelsene det siste året tatt en blodprøve?
JA ⇒ 5
NEI ⇒ 6
VET IKKE ⇒ 6

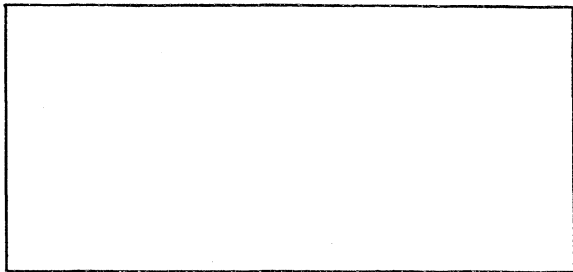
5. Ble det i forbindelse med den blodprøven foretatt en PSA test?
JA ⇒ 7
NEI ⇒ 11
VET IKKE ⇒ 11
6. Har du noen gang tatt en PSA test?
JA ⇒ 7
NEI ⇒ 11
VET IKKE ⇒ 11
7. Hvorfor ble PSA prøven tatt?
Legen anbefalte det / tok prøven uten at jeg ba om det
Jeg ba om å få tatt prøven.
VET IKKE / HUSKER IKKE.
8. Fikk du informasjon av legen om betydningen av PSA prøven før den ble tatt?
JA
NEI
HUSKER IKKE
- 9 tall Kan du angi verdien av siste PSA prøve?
HVIS IO IKKE HUSKER VERDIEN TRYKK ENTER OG GÅ TIL 9interv
(Skriv et tall mellom 0,0 - 9,0)
- 9 interv Eller fikk du høre att den var: normal, litt for høy eller for høy?
NORMAL
LITT FOR HØY
FOR HØY
HUSKER IKKE / VET IKKE
10. Hva fikk du høre om oppfølging av prøveresultatet? Fikk du høre at det:
1: ikke var nødvendig med videre kontroll / ny prøve
2: var anbefalt at du tok en ny blodprøve om en tid
3: var nødvendig med videre utredning (henvisning til spesialist) / igangsettelse av
behandling
4: Fikk ikke høre noe
HUSKER IKKE / VET IKKE
11. Hva er din sivilstatus. Er du...
Ugift (Ikke tidligere gift)
Gift
Samboer
Skilt
Enkemann

Da har jeg ikke flere spørsmål til deg. Tusen takk for at du tok deg tid til å svare på være spørsmål. Og til slutt ønsker jeg deg en fin sommer.

De sist utgitte publikasjonene i serien Notater

- 99/26 K.-A. Hovland og F. Bendiksen: Foreldrebetalingsundersøkelse: Rapport om betaling for heldagsopphold i kommunale og private barnehager, januar 1999. 38s.
- 99/27 G. Dahl og J. Johansen: FD – Trygd: Dokumentasjonsrapport: Sysselsetting. 1992-1993. 77s.
- 99/28 P. Bakken, H. Hagen og J.A. Osnes: Kvartalsvis lagerstatistikk. 64s.
- 99/29 E. Rønning: Fokusgrupper om opplysninger om skolegang: Dokumentasjon og resultater. 38s.
- 99/30 D. Roll-Hansen: Kompetanse i grunnskolen. 53s.
- 99/31 T.P. Bø: Klassifisering av registrerte arbeidsledige og personer på tiltak i arbeidskraftundersøkelsen (AKU). 45s.
- 99/32 E. Birkeland (red.): Forskjeller i levekår: Hefte 1: Inntekt. 176s.
- 99/33 E. Birkeland (red.): Forskjeller i levekår: Hefte 2: Levekår og helse. 107s.
- 99/34 E. Birkeland (red.): Forskjeller i levekår: Hefte 3: Bruk av velferdsordninger. 126s.
- 99/35 E. Birkeland (red.): Forskjeller i levekår: Hefte 4: Regionale forskjeller. 118s.
- 99/36 M. Stålnacke, J.-A. Sigstad Lie og L. Solheim: En analyse av SSBs generelle utvalgsplan fra 1995 basert på næringsvise sysselsettingstall. 83s.
- 99/37 B.O. Lagerstrøm: Trivsels- og arbeidsmiljøundersøkelse blant intervjuere i Statistisk sentralbyrå. 155s.
- 99/38 K.J. Einarsen: Evalueringsrapport for pilotforsøket for FylkesKOSTRA-utdanning. 55s.
- 99/39 L. Rogstad: FoB2000: Adressesamsvar mellom folkeregister og adresseregister i GAB: – rapport fra Lysebu-seminar 8. og 9. desember 1998, – tiltaksplan for bedre adressesamsvar. 39s.
- 99/40 D. Roll-Hansen: Samordnet levekårsundersøkelse 1998 – tverrsnittsundersøkelsen: Dokumentasjonsrapport. 102s.
- 99/41 R. Johannessen: Kommunale gebyrer knyttet til bolig. Januar 1999. 30s.
- 99/42 M. Stålnacke, A.G. Hustoft og L. Solheim: Vurdering av kvalitet i statistikk: En oversettelse av notater fra Eurostat om kvalitetsrapportering. 77s.
- 99/43 E. Engeliën, K. Myklebust, J.A. Paulsen og L. Rogstad: FoB2000: Stedfesting av bedrifter – forprosjekt. 40s.
- 99/44 I. Hauge, C. Hendriks, Ø. Hokstad og A.G. Hustoft: Standard for begreper og kjennermerker knyttet til familie- og husholdningsstatistikken. 37s.
- 99/45 E. Rønning: Omnibusundersøkelsene 1998: Dokumentasjonsrapport. 123s.
- 99/46 C. Torp: Situasjonsuttak fra Bedrifts- og foretaksregisteret. 33s.
- 99/47 T.N. Evensen: Utlendingers konsum i Norge: En vurdering av eksporttallene for reisetrafikk i nasjonalregnskapet på bakgrunn av statistikk som belyser forbruket til utenlandske turister i Norge. 28s.
- 99/48 H. Hartvedt (red.): Definisjonskatalog for grunnskoleopplæring for barn og voksne. 14s.
- 1999/49 K. Bjønnes og J. Johansen: FD - Trygd: Dokumentasjonsrapport. Attføringspenger, 1992-1997. 126s.
- 1999/50 E. Høydahl: FoB2000: Rapport fra seminar 4. juni 1999 om kommuneprodukter fra Folke- og boligtellingsen 2000. 32s.
- 1999/51 P.E. Tønjum: Teknisk dokumentasjon av beregningsopplegget for kvartalsvis nasjonalregnskap (KNR). 91s.

Notater

Tillatelse nr.
159 000/502

B *Returadresse:*
Statistisk sentralbyrå
Postboks 8131 Dep.
N-0033 Oslo

Statistisk sentralbyrå

Oslo:
Postboks 8131 Dep.
0033 Oslo

Telefon: 22 86 45 00
Telefaks: 22 86 49 73

Kongsvinger
2225 Kongsvinger

Telefon: 62 88 50 00
Telefaks: 62 88 50 30

ISSN 0806-3745

Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway